

Bevindingen traineeproject ‘De Toekomst van onze Riooloverstorten’

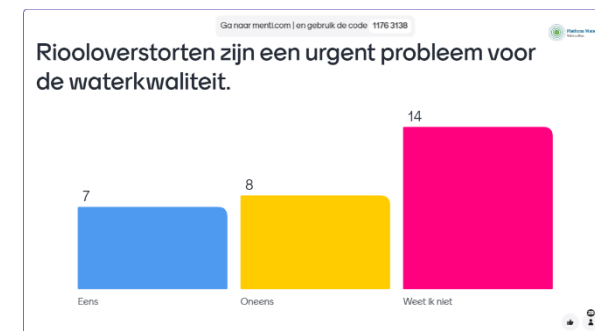
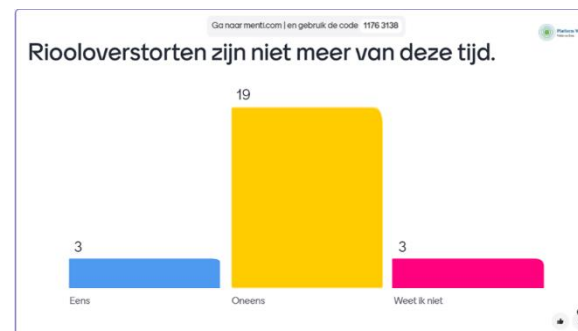
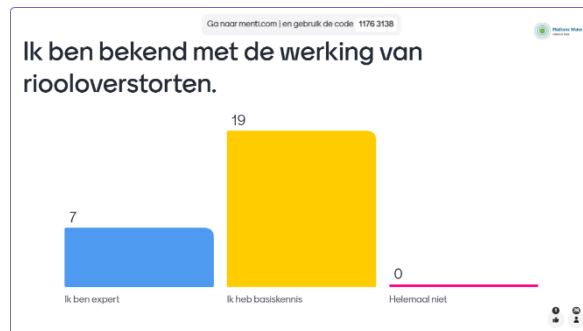
Projectperiode: 31-06-2024 t/m 04-10-2024

Opdrachtgever: Charles Rijsbosch namens Platform Water Vallei en Eem

Projectgroep: Kaylee van Rooij, Peter Beemster, Tim van der Kuijl, Simone Runtulalo

In opdracht van Platform Water Vallei en Eem is een groep trainees van het Nationaal Watertraineeship een periode van 11 projectdagen bezig geweest met de vraag; ‘Hoe dringen we als gemeenten in het Platform de riooloverstorten zoveel mogelijk terug? En als een overstort toch plaatsvindt, hoe zorgen we ervoor dat dit zo min mogelijk schade veroorzaakt in het aangrenzende oppervlaktewater?’ Tijdens de projectperiode zijn interviews gevoerd met verschillende experts en gemeenten en waterschappen binnen en buiten het Platform. De bevindingen en aanbevelingen staan in document bondig beschreven. Op woensdag 2 oktober 2024 is een webinar gehouden voor leden van Platform Water Vallei en Eem, DPRA-coördinatoren uit de regio Rijn-Oost en de geïnterviewde partijen. Tijdens de webinar zijn de conclusies gedeeld en is de discussie gevoerd over het onderwerp. Vrijdag 4 oktober 2024 is tijdens het Kennisfestival van het Nationaal Watertraineeship een workshop gehouden. De resultaten vanuit de webinar en de workshop zitten ook in dit document verwerkt.

Tijdens de webinar is de online tool Mentimeter toegepast. In figuur 1a is te zien dat de aanwezigen bij de webinar allemaal kennis hebben van de werking van een riooloverstort. Daarnaast blijkt uit figuur 1b dat de één vindt dat riooloverstorten niet meer van deze tijd zijn, maar het merendeel zegt dat we niet zonder kunnen. Bij de vraag of riooloverstorten een urgent probleem zijn voor de waterkwaliteit zijn de meningen verdeeld (figuur 1c).

Moeten we alle overstorten aanpakken?

De schadelijke effecten van riooloverstorten verminderen, ja. Maar kun je dan ook alle riooloverstorten weghalen? Om deze vraag gelijk te beantwoorden: ‘Alle riooloverstorten saneren is **niet haalbaar** en wellicht ook niet eens wenselijk’. Een overstort is een noodventiel van het rioolsysteem. Het voorkomt wateroverlast op straat en in woningen. Riooloverstorten zijn dus nog wel van deze tijd, we kunnen nog niet zonder.

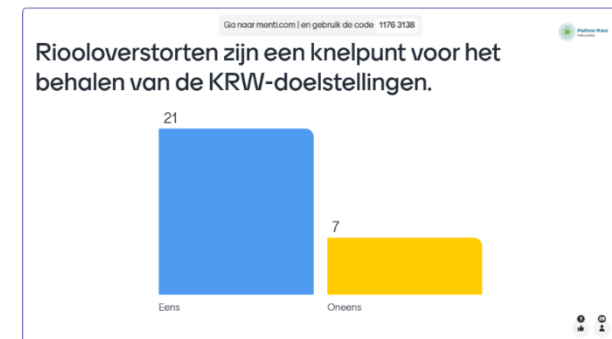
Gemeenten zijn voornamelijk bezig met (een van hun basistaken) droge voeten, zorgen voor geen wateroverlast. Uit gesprekken blijkt dat dit meer prioriteit heeft dan waterkwaliteit. Na de uitvoering van de maatregelen uit het GRP in de jaren '90 voldeden de gemeenten aan de zogeheten Basisinspanning. Hieruit volgde een afgesproken hoeveelheid vuilvracht die gemiddeld per jaar over de riooloverstorten geloosd mocht worden. Het idee was dat, zodra de Basisinspanning was gehaald, nieuwbouw en uitbreidingen alleen nog hoefden te voldoen aan de gestelde bergingsnormen. De vuilemissie zou dan nooit meer verslechteren ten opzichte van het niveau van de Basisinspanning. Maar waarom zouden we dan nu riooloverstorten moeten aanpakken als we toentertijd voldeden aan de Basisinspanning? Hieronder mogelijke redenen waarom riooloverstorten toch nog aangepakt moeten worden:

- Basisinspanning nam een gemiddelde hoeveelheid die per jaar over de riooloverstorten geloosd mocht worden
- Klimaatverandering: zwaardere en frequentere regenbuien kunnen ervoor zorgen dat vaker een overstorting plaatsvindt of waar normaal geen overstorting plaatsvindt dat nu wel gebeurt
- Verouderde infrastructuur
- Verstedelijking: door toename van verhard oppervlak neemt de afvoer van regenwater toe wat kan zorgen voor een hogere belasting op het riool
- Hogere milieueisen: nieuwe wet- en regelgeving zoals de Kaderrichtlijn Water (2000). De doelstelling voor waterkwaliteit zijn hiermee verhoogd.

Het doel voor de komende jaren moet niet zijn de riooloverstorten saneren, maar de frequentie en impact minimaliseren van de riooloverstorten die inderdaad of nog te vaak overstorten, structureel de waterkwaliteit verslechteren of zorgen voor overlast (stank, zichtbaar vuil, vissterfte). Dit door te kijken welke maatregelen er mogelijk zijn om de impact zoveel mogelijk te verkleinen.

Wat is het effect van riooloverstorten?

Riooloverstorten hebben geen significant effect op het behalen van de KRW (Kaderrichtlijn Water) doelstellingen. Alle riooloverstorten dichtzetten heeft geen effect op de score voor de KRW. Uit onderzoek (Groenendijk et al. 2016; Van Gaalen & Van Grinsven 2017) blijkt ook dat de nationale bijdrage van riooloverstorten te klein is om een betekenisvolle bron te kunnen zijn op landelijk niveau. Door inspanningen in het verleden is het aantal riooloverstorten dat nu nog mogelijk een significante belasting vormt voor een KRW-waterlichaam teruggedrongen tot minder dan 1% (123 van de 13.000 overstorten). Deze resterende overstorten worden geadresseerd in het KRW-maatregelenprogramma tot en met 2027. De stelling uit de Mentimeter (figuur #) is dus lang niet altijd waar.

Toch kunnen riooloverstorten op lokaal niveau daarentegen wel een negatief effect hebben op de waterkwaliteit. Het effect van een riooloverstort is afhankelijk van onder andere locatie, vuilvracht, doorstroming, grote en type ontvangend oppervlaktewater en de mate van verdunning.

Het moet anders

Vanuit de gevoerde gesprekken is het signaal duidelijk, het moet **genuanceerder**. Generiek zeggen overstorten zijn vervelend en moeten weg is niet de aanpak. Bekijk de totale belasting van het oppervlaktewater en zet in op ‘verbeteren waterkwaliteit’. Het behalen van de KRW-doelstellingen en eigenlijk de **generieke waterkwaliteit** moeten worden bekeken vanuit alle (mogelijk) vervuilende bronnen en niet alleen vanuit de rioloverstorten. Wat is de veroorzaker? Landbouw, zuiveringen of luchtdepositie? Op elk water kan dit anders zijn. De relatieve impact van de rioloverstorten moet worden afgewogen tegen andere emissiebronnen.

Aanpak problematische rioloverstorten

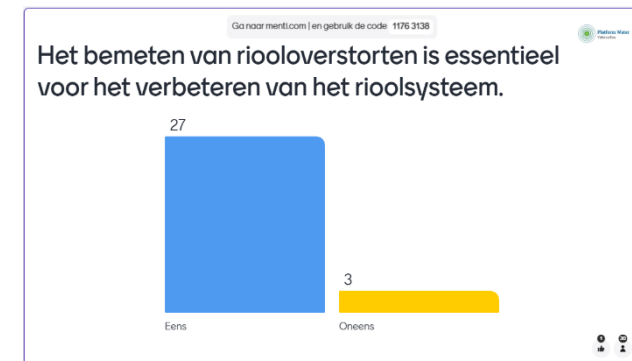
Het advies is om problematische rioloverstorten aan te pakken. Wanneer een rioloverstort problematisch is blijkt nog een punt van discussie. Dit kan liggen aan het aantal overstortingen, meldingen van klachten als stankoverlast en dode vissen. Uit gesprekken blijkt dat wanneer de rioloverstorten aangepakt moeten worden, dit complex kan zijn. Dit kan te maken met:

- Financieel: geld voor het uitvoeren van maatregelen, geld voor meten, personele capaciteit
- Technisch: problemen achterhalen, systeem aanpassen gaat niet zomaar
- Wettelijk: wie pakt de verantwoordelijkheid, met welke regels heb je te maken?

Wanneer een rioloverstort aangepakt moet worden begint het bij **inzicht in je systeem**. Het meten hoe vaak en hoelang een overstorting plaatsvindt is nodig als je inzicht en vervolgens grip wilt op de rioloverstort. Dit gebeurt al bij ongeveer 60% van de rioloverstorten binnen Platform Water Vallei en Eem. Je moet meten om te weten. De data kan vervolgens gebruikt worden om modellen te kalibreren. Modellen, praktijkkennis (door waarnemingen in het veld) en eventueel meldingen kunnen bepalend zijn in de keuze om bij een rioloverstort te gaan meten.

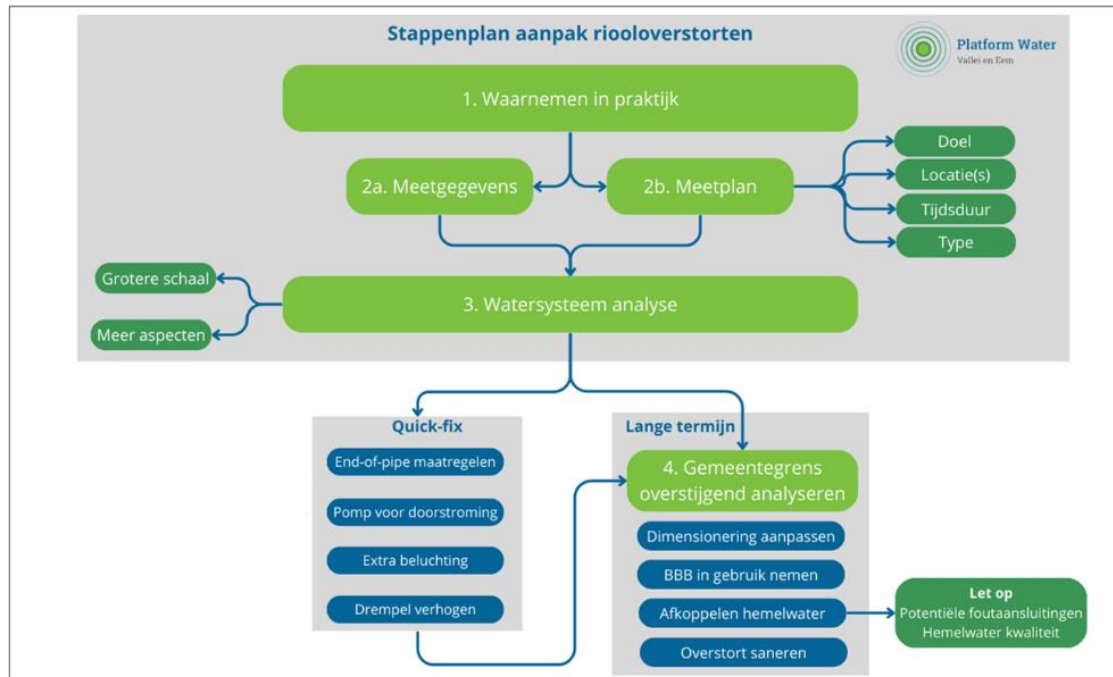
Metingen > Data > Inzicht > Grip > Handelingsperspectief > Verbetering

Niet iedereen vindt dat je bij alle rioloverstorten waterkwantiteit moet meten. Want is een berg aan data wel realistisch? En is er ook capaciteit (menskracht) om ook daadwerkelijk iets met die data te gaan doen? En als vanuit modellen en praktijkkennis geconstateerd kan worden dat meten op die plek die nodig is omdat er toch nooit een overstorting plaatsvindt is het wellicht zonde van de investering. Idealiter zou je ook de waterkwaliteit willen meten. Dit is alleen erg kostbaar en bovendien brengen deze systemen diverse uitdagingen met zich mee, zoals complexe installatie, onderhoudsvereisten en beperkte flexibiliteit in de plaatsing. Dit maakt het moeilijk om waterkwaliteitsmonitoring op een kostenefficiënte manier uit te voeren.

Mogelijke oplossing voor het meten van waterkwantiteit kan zijn het **tijdelijk meten** bij een rioloverstort. Denk aan een jaar (minimaal) tot twee jaar. Wanneer dan blijkt dat ook vanuit de metingen er geen overstorting heeft plaatsgevonden hoeft er niet standaard gemeten te worden.

In het stappenplan aanpak rioloverstorten (figuur #) staan de standaard stappen beschreven voor wanneer een rioloverstort aangepakt moet worden.

1. **Waarnemen in de praktijk:** het advies is om naar buiten te gaan en op locatie te kijken wat er gebeurt en hoe de overstort erbij ligt. Een aantal geïnterviewden vertelden uit ervaring dat ze de raarste dingen zijn tegengekomen. Bijvoorbeeld een gebroken overstortdrempel, of een kleine continue overstort, welke de sensor dus niet heeft waargenomen.
2. **Metten:** de volgende stap is het gebruiken van meetgegevens. Wanneer deze er nog niet zijn wordt geadviseerd om een meetplan op te stellen. Hierbij moet allereerst duidelijk zijn wat het doel is. Zonder doel ga je niet meten. Daarnaast moet duidelijk zijn waar gemeten moet worden, voor hoelang en welk type meter het meest geschikt is.

3. **Watersysteemanalyse:** vervolgens wordt een watersysteemanalyse geadviseerd. Dit omdat het wel eens voorkomt dat het probleem niet bij de riooloverstort zelf ligt maar dat het probleem ergens anders in het systeem zit. Dan moet soms grensoverschrijdend gekeken worden naar een oplossing of er spelen andere aspecten mee zoals een andere bron van vervuiling of een verkeerde dimensionering van het stelsel.
4. Vervolgens kun je een riooloverstort aanpakken, natuurlijk waar het nodig blijkt te zijn, met zogenoemde quick-fix maatregelen. Dit zijn maatregelen op de korte termijn welke de grootste effecten van een riooloverstort aanpakken. Denk aan ‘end of pipe’ maatregelen zoals de vuilfuik. Ook een pomp voor meer doorstroming en beluchting kan de effecten van een zuurstofdip na een riooloverstort (voor even) aanpakken. Of grote vissen wegvangen waarmee je het effect van de riooloverstorting op de vissen wilt verkleinen, maar daarmee pak je de oorzaak niet aan.

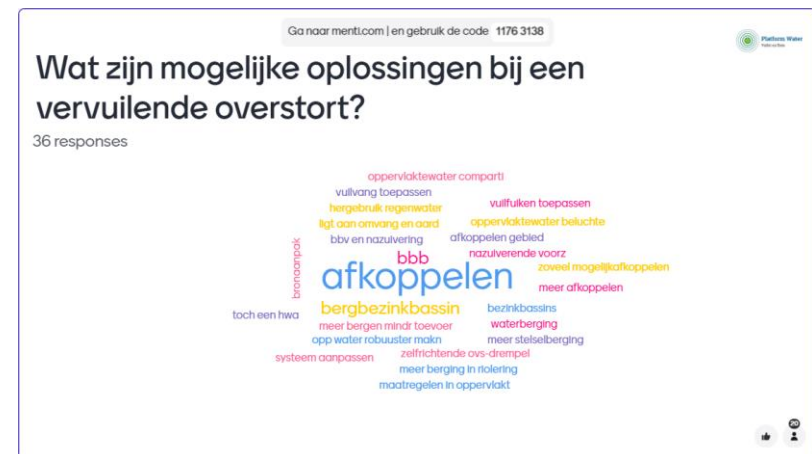

Vuilfuik: een sok vormige zak welke aan overstort hangt en het grove vuil opvangt. Na elke overstorting moet de sok geleegd worden. In gesprekken over deze maatregel horen veel positieve reacties. Deze maatregel voorkomt afval in het oppervlaktewater, maar is er niet ten behoeve van de waterkwaliteit. Een andere maatregel op de korte termijn is het verhogen van de overstortdrempel. Dit moet natuurlijk niet zorgen voor overlast bovenstrooms in het rioolsysteem.

Naast maatregelen op de korte termijn zijn er ook maatregelen op de lange termijn mogelijk. Hiermee worden niet de effecten aangepakt, maar wordt een riooloverstort zo veel mogelijk voorkomen. **Afkoppelen** is de beste oplossing op de langere termijn voor het verminderen van riooloverstortingen. Uit gesprekken met gemeenten blijkt dat waar afgekoppeld is overstorten later in werking treden. Aan afkoppelen zitten wel haken en ogen zoals de kwaliteit van het hemelwater en foutieve aansluitingen.

Een andere maatregelen op de langeretermijn is **sturing van je systeem:** waar kan het systeem de overstort aan (doorstroming, locatie, waterlevel) en waar echt niet (kwetsbaar gebied)? Een voorbeeld dat we vaker voorbij hebben horen komen is het benutten van bergbezinkbassins. Kan het systeem zo aangepast worden dat gericht en met minder schadelijke impact tot gevolg een overstorting plaats kan vinden?

Keerzijde van vele maatregelen is wederom: geld en personele capaciteit.

Rol van het platform

Het Platform is al een goede samenwerking waar veel andere samenwerkingsverbanden een voorbeeld aan kunnen nemen. Maar ook het Platform kan er meer uithalen. Het platform kan **faciliteren**, gemeenten **ondersteunen** en **ontzorgen**.

Het is niks nieuws dat hoe groter je als gemeente bent, hoe meer capaciteit je hebt, hoe efficiënter je werkt. Binnen het Platform zijn er ook kleinere gemeente die deze capaciteit minder/ niet hebben. In gesprekken met andere samenwerkingsverbanden blijkt uit ervaring dat het 'delen' en 'uitlenen' van personeel geen goede oplossing te zijn. In plaats van personele uitleningen kan het **delen van expertise** binnen een samenwerkingsverband wel een optie zijn. We adviseren een verkenning om als Platform meer inzicht te krijgen in waar en bij welke organisatie welke expertise ligt.

Het Platform is de perfecte plek voor het **stimuleren van kennisdeling** door middel van het organiseren van webinars en het verzamelen en delen van informatie. Tijdens de webinar blijkt dat onderwerpen zoals bijvoorbeeld foutieve aansluitingen, KRW, Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater, ervaringen bij andere gemeenten en waterschappen buiten het platform interessant zijn.

Uit de interviews blijkt de wens naar meer data-analyse vanuit het UVT (Uitvoeringsteam Meten en Monitoren). Daarmee ook het meer **'grensoverschrijdend'** aanpakken van vraagstukken. Voorbeeld uit een gesprek met een waterschap buiten het Platform is dat in hun samenwerkingsverband, gemeenten en waterschap vragen kunnen indienen bij de soortgelijke UVT. Er worden dan per jaar ongeveer 2 vragen behandeld, momenteel loopt daar bijvoorbeeld een onderzoek naar rioolvreemd water.

Daarnaast is een belangrijk punt en advies richting het Platform om iets slims te verzinnen om de **kennis overdacht en kwetsbaarheid** (kennis die wegvalt bij pensioen) over de gemeentegrenzen heen te versterken. Het advies is om hier een verkenning naar uit te voeren en te kijken of dat inderdaad Platform breed opgepakt kan worden.

Dank aan de partijen die we hiervoor hebben mogen interviewen!
Vragen? Neem contact op met Simone Runtulalo via sruntulalo@vallei-veluwe.nl.

In opdracht van